

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อการดำเนินงานโครงการวิทยาศาสตร์ ชุมชนบนพื้นที่สูง ศูนย์จัดการต้นน้ำกก จังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อการดำเนินงานของโครงการวิทยาศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ศูนย์จัดการต้นน้ำกก จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมกับความคิดเห็นของผู้นำชุมชน
3. เพื่อศึกษาถึงความต้องการและข้อเสนอแนะของผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของโครงการวิทยาศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือผู้นำชุมชนในกลุ่มคณะกรรมการหมู่บ้านเป้าหมายของโครงการวิทยาศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงรายใน 34 หมู่บ้าน โดยทำการสุ่มกลุ่มหมู่บ้านตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ให้ได้จำนวนกลุ่มหมู่บ้านตัวอย่างที่จะทำการศึกษาร้อยละ 30 ของกลุ่มหมู่บ้านทั้งหมด โดยสุ่มได้กลุ่มหมู่บ้านตัวอย่าง 10 หมู่บ้าน และได้ประชากรเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านรวม 120 คน ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้สถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายลักษณะของตัวแปรต่างๆและใช้สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และไคสแควร์ (chi-square) เพื่อพิสูจน์สมมติฐานในการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

การวิจัยสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มประชากรที่ศึกษา

อายุของผู้นำชุมชนร้อยละ 48.3 มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป ร้อยละ 53.3 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยกว่า 5 คน โดยมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.4 คน ร้อยละ 65.0 มีรายได้น้อยกว่า 30,000 บาท ร้อยละ 50.0 มีพื้นที่ถือครองการเกษตรน้อยกว่า 15 ไร่ ร้อยละ 30.8 ไม่ได้รับการศึกษา ร้อยละ 70.8 เคยเข้าร่วมประชุม / ฝึกอบรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติร้อยละ 98.3 เคยได้รับข้อมูลและข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 75.0 ได้รับข้อมูลและข่าวสารจากโทรทัศน์

5.2 ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อการดำเนินงานโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง

โดยในภาพรวมผู้นำชุมชนเห็นด้วยกับการดำเนินงานโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง โดยมีประเด็นที่เห็นด้วยดังนี้ :

- 1) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ได้มาอธิบายถึงประโยชน์ของป่าไม้ และให้ร่วมกันดูแลรักษา
- 2) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง จัดให้มีการฝึกอบรมเรื่องการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ
- 3) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ได้อธิบายถึงการป้องกันและรักษาดิน น้ำ ป่าไม้
- 4) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ได้จัดให้ชุมชนมีโอกาสพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการป้องกันรักษาดิน น้ำ ป่าไม้ร่วมกัน
- 5) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง จัดให้มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ในด้านการป้องกันดูแลรักษา และการแก้ไขปัญหาดิน น้ำ ป่าไม้
- 6) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง จัดให้มีการสำรวจพื้นที่ทำกินของท่านเพื่อกำหนดขอบเขตพื้นที่ทำกินแน่นอน
- 7) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ห้ามไม่ให้มีการบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ทำกินใหม่อีกต่อไป
- 8) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง จัดให้มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ขึ้นในหมู่บ้าน
- 9) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง สนับสนุนให้กลุ่มอนุรักษ์เป็นผู้กำหนดกฎกติกาในการใช้ประโยชน์ควบคุมและการดูแลรักษาป่า ดิน น้ำในชุมชน
- 10) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ให้กลุ่มอนุรักษ์เป็นผู้วางแผนและกำหนดแนวเขตในการฟื้นฟูสภาพป่า และแนวป้องกันไฟป่า
- 11) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง จัดให้มีการเปิดเวทีสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของกลุ่มอนุรักษ์ในระดับเครือข่ายลุ่มน้ำ และผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
- 12) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง แนะนำให้กลุ่มอนุรักษ์ไปประสานแผนด้านการอนุรักษ์กับองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่
- 13) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ให้กลุ่มอนุรักษ์ร่วมกันจัดทำแผนที่ และรูปจำลองแผนที่เพื่อกำหนดขอบเขตลุ่มน้ำหมู่บ้าน

- 14) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง แนะนำให้ท่านปลูกพืชแบบอนุรักษ์ดิน น้ำ หรือปลูกพืชผสมผสานหลายชนิดร่วมกันในแปลงเพาะปลูก
- 15) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง แนะนำให้เลิกใช้ปุ๋ยเคมีหรือยาฆ่าแมลงในการปลูกพืช โดยให้ใช้ปุ๋ยคอก หรือพืชสมุนไพรแทน
- 16) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง จัดนำหญ้าแฝกให้ปลูกเป็นแถบอนุรักษ์ เพื่อป้องกันการชะล้างหน้าดิน
- 17) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง แนะนำให้ปลูกพืชแบบขึ้นบันไดหรือปลูกพืชขวางแนวลาดชันของพื้นที่เพาะปลูก
- 18) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง แนะนำให้ทำฝายเก็บน้ำขนาดเล็กในแปลงเพาะปลูก
- 19) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง แนะนำให้ปลูกพืชตระกูลถั่วคลุมดินเพื่อใช้เป็นการที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง พืชปรับปรุงดิน

สำหรับในประเด็นที่ไม่แน่ใจ ได้แก่

- 1) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง จัดให้มีการโยกย้ายพื้นที่ทำกิน และให้เลิกใช้พื้นที่หลังการสำรวจพบว่าพื้นที่ไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูก
- 2) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ให้อำนาจแก่คณะกรรมการหมู่บ้านยึดพื้นที่ทำกินเป็นของส่วนรวม กรณีพื้นที่ทำกินมากเกินไปกำหนด และไม่ได้ใช้ทำการเพาะปลูก
- 3) การที่เจ้าหน้าที่โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง เสนอให้ครอบครัวหนึ่งมีพื้นที่ทำกินไม่เกิน 10 – 15 ไร่

5.3. การทดสอบสมมติฐาน

พบว่าขนาดพื้นที่ถือครองการเกษตร และการได้รับข้อมูลและข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อการดำเนินงานโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง โดยมีนัยสำคัญที่ระดับความเชื่อมั่น 0.01

5.4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง

5.4.1 ในส่วนของกิจกรรมการสร้างจิตสำนึกของราษฎร ต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของผู้นำชุมชน ได้มีข้อเสนอแนะให้จัดให้มีการสัมมนาเวทีชุมชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง และให้มีการประชาสัมพันธ์งาน

วนศาสตร์ชุมชนและงานอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้กับชุมชน

5.4.2 กิจกรรมการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ชัดเจน ควรมีการแบ่งเขตพื้นที่ของการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ทำกิน จัดทำระบบเหมืองฝายและประปาภูเขา และจัดการให้ชุมชนทำกินอยู่ที่เดิม ไม่บุกเบิกพื้นที่ทำกินใหม่

5.4.3 กิจกรรมบทบาทของกลุ่มองค์กรต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ได้ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริมสิ่งแวดล้อมโดยการจัดตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน จัดให้มีการสัมมนาการจัดการลุ่มน้ำโดยชุมชน และจัดกิจกรรมป้องกันไฟป่าในฤดูแล้ง

5.4.4 กิจกรรมการปลูกพืชเชิงอนุรักษ์ดิน น้ำและระบบเกษตรป่าไม้ ส่งเสริมให้มีการปลูกพืชอนุรักษ์ดินและน้ำ ส่งเสริมการปลูกพืชแบบวนเกษตร ส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝก ส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน และส่งเสริมการทำเกษตรแบบพอเพียง

การอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้นำชุมชนภายใต้โครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงต่อการดำเนินงานโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง มีประเด็นสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. ผู้นำชุมชน เห็นด้วยกับการดำเนินงานของโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ว่าเป็นแนวทางในการดำเนินงาน ที่เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชน ในการแก้ปัญหาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน รวมถึงการพัฒนาสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนบนพื้นที่สูงให้เกิดความรู้ และความเข้าใจในประโยชน์ของทรัพยากรธรรมชาติ และสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน โดยมีเพียงบางประเด็นที่ผู้นำชุมชนยังไม่แน่ใจ ซึ่งได้แก่ การโยกย้ายพื้นที่ทำกินของเกษตรกร การให้อำนาจแก่คณะกรรมการหมู่บ้าน และการกำหนดขนาดพื้นที่ทำกินของเกษตรกร ซึ่งเป็นประเด็นที่จะต้องใช้เป็นข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงวิธีการดำเนินงานของโครงการวนศาสตร์ชุมชน บนพื้นที่สูงในระยะต่อไป

2. จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่าตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อการดำเนินงานโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูงมี 2 ตัวแปร คือ ขนาดพื้นที่ถือครองการเกษตร และการได้รับข้อมูลและข่าวสารทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยขนาดพื้นที่ถือครองการเกษตร มีความสัมพันธ์ในเชิงลบกับความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อการดำเนินโครงการวนศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง หมายถึงการที่เกษตรกรที่มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรมาก จะไม่เห็น

ความสำคัญของโครงการวิทยาศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง เนื่องจากมีทางเลือกในการทำการเกษตร ในปัจจุบันขัดแย้งกับแนวทางการดำเนินงานภายใต้โครงการวิทยาศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง อาทิ การกำหนดขนาดพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการทำการเกษตรของครัวเรือนเป็นต้น สำหรับการได้รับ ข้อมูลและข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับความคิดเห็น ของผู้นำชุมชนต่อการดำเนินงานในโครงการวิทยาศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง เนื่องจากได้รับรู้ข้อมูลและ ข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมาก จะทำให้ผู้นำชุมชนเกิดความเข้าใจ และเห็นด้วย กับการดำเนินงานภายใต้โครงการวิทยาศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ที่เน้นให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

3. จากการศึกษาถึงข้อเสนอแนะของผู้นำชุมชนเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานของโครงการวิทยาศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง โดยในภาพรวมผู้นำชุมชนมีข้อเสนอแนะที่ต้องการให้ หน่วยงานที่ รับผิดชอบในการดำเนินงานตามโครงการวิทยาศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ให้ความสำคัญกับชุมชน และให้ชุมชนได้เข้ามามีบทบาทให้ชัดเจนมากขึ้นในการอนุรักษ์ทรัพยากรภายในชุมชนของตนเอง ตลอดจนสนับสนุนทางด้านความรู้และวิชาการ ในการทำการเกษตรที่ไม่ทำลายทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อมภายในชุมชนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษาพบว่า ข้อมูลและข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการที่ผู้นำชุมชนมีความเห็นด้วยกับการดำเนินงานตาม โครงการวิทยาศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง ดังนั้นทางหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการฯ ควรจะให้ ความสำคัญกับการเผยแพร่ข้อมูลและข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ประชาชนและผู้นำชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่ประชาชนและผู้นำชุมชนยังขาดความ เข้าใจที่ถูกต้อง อาทิ การใช้พื้นที่ที่ไม่เหมาะสมกับการปลูกพืชเป็นต้น โดยต้องมีการดำเนินการอย่าง ต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญในแนวทางการดำเนินงานตาม โครงการวิทยาศาสตร์ชุมชนบนพื้นที่สูง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

(1) ควรมีการวางแผนขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมพื้นที่อื่นมากขึ้น เพื่อนำผล การวิจัยมาเปรียบเทียบกับการศึกษาครั้งนี้

(2) ควรมีการศึกษารูปแบบการดำเนินกิจกรรม โครงการฯ ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไป

(3) ควรมีการศึกษารูปแบบในการสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในโครงการ